

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivata
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Vigasztaló ének.

Egy szenvedőhöz.

Oh ne remegj, ne csüggedez,
Ha szenvedés látogat.
Szemedben ha könny rengedez:
Látja Isten azokat.
Szived semmit ne féljen,
Mindent Zöle reméljen;
Élted legyen bár mostoha:
Nem hagy el az Isten soha!

Ha jó csapás a csapásra
S reményed is veszni tér;
Jönnek veszély, baj egymásra,
Hogy hited is alig él;
A csapást már nem birva
Vágyakozol a sirba:
Bizalommal nézz Istenre,
Megőriz, megtart kegyelme!

Ha lelkednek nagy a harca
S tusakodik keményen:
Ne félj! ott van Isten arca
Nyomorultan, szegényen.
Szivedbe is nyugtot ad
Gondviselő jó Atyád;
Nem hagy, megvéd magad ellen
Éz az örök nagy kegyelem.

Öltsön lelked hát szárnyakat
S szálljon időn, téren át!
Mert földi csak, mi rátapadt:
Bizzál s remélj jobb hazát!
Harcod nem folyt hiába,
Fölvesz az Ur gondjába.
Oh bízd reá hát életed,
Örködik ő te feletted.

Erdélyi Imre.

A debreceni egyetem.

Irta: Dr. Jászi Viktor.

II.

Ma van Debrecenben a teológiai akadémián körülbelül 150 hallgató, jogász meg 200 körül. Az egyetem felállításával, a mely teológiai jogi és bölcséleti fakultásból (tanárképző) állana, hogy alakulna a helyzet? A teológiai hallgatók számában lényeges változás alig volna. De jönnének a bölcsészettan hallgatók és tetemesen megszorodnék a jogászok száma. Ugyanis azt a képesítést, a doktorátust, a melyet ugyszólván, minden jogász igyekszik ma elérni, akkor nemcsak Budapesten és Kolozsvárt, hanem Debrecenben is meg lehetne szerezni. Ma Kolozsvárt a jogászok száma körülbelül 1700 és tartatik itt évenként több mint 5000 szigorlat. No már most ezekhez a számokhoz mérve csak ugyan mérsékeltén kálkülálok, ha azt hiszem, hogy nálunk a jogászok száma 8-900-ra fog emelkedni és az idegen szigorlatozás is lesz évenként 500-600. Ha azután a bölcsészeti fakultás összes hallgatóit 100-ra teszem évenként nem számítok vérmesen, hiszen Kolozsvárt a kezem ügyében lévő adatok szerint 1901-ben a történet nyelvudományi karon 220 és a matematikai-természettudományi 90 volt.

Már most tegyünk egy kis számítást. A jogászoknál, a maihoz képest várható többletet a fentiek szerint 600-ra véve több hallgatója lenne az egyetemnek a mai akadémiánál 700-al. Ez minimális számítás. Hogy minden ellenvetést kikerüljek, egy-egy hallgató havi budgetjét, amit itt elkölt, átlagban csak 70 koronára akarom tenni, a mit mindenki nagyon mérsékelt számításnak fog elismerni, figyelembe véve még azt is, hogy a szegényebb hallgatók zöme már ma itt van, ennelfogva a várható új többletnél ezt az átlag összeget feltétlenül fölvehetjük.

Ez tehát évenként 10 hónapot számítva, egy hallgatónál évi 700 koronát jelent és így a számításba vett 700 új hallgató részéről 500,000 korona évi forgalmat várok. Ehhez hozzá számítva a szigorlatozók itten való költségezését, a kik sokszor hetekig, egy-egy hónapig is itt tartózkodnak tanulás, vizsgahallgatás végett, igen szerényen számítva, 600,000 koorona lesz az az összeg, a mi évenként a main fölül a diákok révén kerül Debrecenben forgalomba. Itt most azt a velejáró idegen forgalmat, szülék, hozzátartozók idejövételét, költségezését etc., figyelmen kívül is hagyom.

Vegyük most ehhez a tanárok költségvetését. A mai 15 akadémiai tanár helyett volna itt

28 rendes és 4 rendkívüli tanár és egyéb új személyzet.

Miután ezek is fizetésök legnagyobb részét csak itt költik el, ezeknek a maihoz viszonyított fizetéstöbblete is csak a város fogalmának majdnem annyival való emelkedését jelenti. A mai, körülbelül 80,000 koronával szemben az új személyzetnek járandósága circa 320,000 koronát tenne ki, vagyis legszerényebben számítva itt is 200,000 korona forgalom emelkedést vehetünk föl, a mi a már kimutatott 600,000-rel együtt évi 800,000 korona forgalomtöbbletet jelent.

Ez első pillanatra nem sokat mutat. Mert rendszerint megszoktuk azt a számítást, hogy az ily forgalomnak csak igen kis része igazi haszon. Ámde ennél a forgalomnál, a miről most beszélünk, nem így van. Itt a forgalomba jövő összegnek javarésze tiszta nyereségképen vándorol a lakosság zsebébe. Mert gondoljuk meg, hogy a diákok által itt elköltött összegeknek javarésze mire megy? Lakásra és kosztra. És mindenki könnyen beláthatja, hogy az erre fizetett pénz legnagyobb részt tiszta bevétel, vagyis nem olyan, a melyből előbb tetemes kiadásokat kellene levonni, s csak a maradék volna a nyereség; mint például egy kereskedőnél, a kinek az áruért kapott összegből előbb az áru beszerzési értékét, alkalmazottainak fizetését, a boltbért stb. kell levonni, hogy a tiszta nyereséghez jusson. A hónapos szoba kiadója nem épít külön e célra szobát, hanem az ugy is meglevő, de eddig nem értékesített szobát fogja kiadni, s megfizeteti a takarítás, kiszolgálás azon munkáját, melyet eddig nem értékesíthetett. A kosztadásnál is aránylag csekély az, a mibe az a több élelmiszer kerül, a mit a rendes családi szükségleten felül beszerez a diák végett. Ott is egy új kereseti alkalom nyílik és az egész kosztpénz jórésze tulajdonképpen az ő fáradságának, munkájának, alkalmatlanságának megfizetése, a melyet értékesíteni máskülönben alkalmat nem nyílna.

Ugy, hogy a mikor évi 800,000 korona forgalmi többletet számítok ki (és pedig legóvatosabban számítva), akkor az legalább is évi négy ötszáz ezer korona tiszta hasznot jelent a lakoságnak.

Ennyi anyagi hasznot idézne elő a legmérsékeltőbb és legóvatosabb számítás mellett Debrecenben az egyetem. És itt azt a közvetett gazdasági hatást nem is vettem figyelembe, mely abban áll, s okvetetlenül bekövetkezik, hogy új kereseti alkalmak új keresőket, új vállalkozásokat s így új gazdasági tevékenységet idéznek elő. Aki Kolozsvárt egy kissé körültekint, az mindjárt megláthatja, hogy mit jelent e városnak az egyetem, hány ember él és keres belőle; s ugyan-

ezt láthatja külföldön is a kis és közép egyetemi városokban.

Debrecen városa már most abban a szerencsés helyzetben van, hogy az egyetemre szükségelt anyagi áldozatot megtudja hozni a lakosság érezhető megterhelhetése nélkül.

Látjuk fentebb, hogy évi 250,000 koronára van körülbelül szükség. Debrecen városa döntő lépést tenne akkor s az egyetem létrejvetelét kétségtelenül biztosítaná, ha ebből az új szükségletből évi 200,000 koronának a fedezését elválná. A további 50,000 koronát társörvényhatóságok, pénzügyintézetek, esetleg az állam segítségével be lehetne szerezni.

Évi 200,000 koronát áldozna s ezzel biztosítana a maga számára a legkisebb mértékkel mérve s jövőben csak fejlődő évi 800,000 korona új forgalmat, a legszélesebb néprétegekre kiterjedő új kereseti alkalmakat, új gazdasági mozgást, a társadalmi, a városi élet, a mivelődés nagy föllendülését s a hazának új egyetemet.

És ezt elérheti a lakosság érezhető megterhelése nélkül.

Ha e célra új pótdót kellene kivetni, elképzelhető, hogy nagyon nehéz volna a jövőben még olyan biztosan várható anyagi és szellemi előnyök fejében jelenlegi tetemes új terhek elvállalására birni a lakosságot.

Ámde ma már 28 százalékos pótdót visel a lakosság. Ez körülbelül évi 280,000 koronát jelent. A Hortobágy hasznosítása küszöbön áll. legalább is elképzelhetetlen, hogy hosszú halasztást szenvedhessen. A Hortobágyból várható jövedelem körülbelül annyi, hogy a mai pótdóval felérne s így e pótdó összeg felszabadul. Új terhet, például vagy 25 százalékos új pótdót behozni, plane egyszerre, nagyon nehéz dolog, ha nem lehetetlen. De a meglevőt fentartani s új célra fordítani akkor, mikor a régi célokra más fedezeti forrás nyílt, már sokkal könnyebb s a nagy célok és nagy előnyök világos belátása rávezet annak elfogadására. Debrecen városának módjában áll ez évi 200,000 koronát a Hortobágyból előteremteni s Debrecen lakossága az új Egyetem hasznát és dicsőségét élvezné, a nélkül, hogy a mai megterhelhetése csak egy fillérrel is fokozódnék.

Általános gondolatok s a kántori s vallásitanítói állások szervezése.

(Folyt. és vége.)

Igy megismervén általában és iskolai téren helyzetünket, rámutatva itt-ott a feltűnőbb hiányokra; az a kérdés mit kell tennünk az egészséges kibontakozás céljából és micsoda eszközök felhasználásával állapít-

hatjuk meg azt az új rendszert, a melynek életbe léptetése mellett remélhetjük mai szerencsétlen helyzetünk megszüntetését.

Nem kívánva ez alkalommal az egyetemes egyház minden téren való teendőire kiterjeszkedni, — egyedül az iskolai — és pedig népiskolai oktatást tartom szem előtt s még itt is a hitoktatás és a valláserkölcsei nevelés szempontjából kívánom mérlegelni a teendőket s pontonként felsorolni, hogy mily irányban és minő eszközökkel próbáljunk egészségesebb rendszert beállítani.

Felreértések kikerülése végett előrebocsátom azonban, hogy a mai általános oktatási rendszert tekintve s ennek kereteit betartva, — a református népoktatás ellátása és színvonala, — kivált a tiszántúli egyházkerületben, — bármely más jellegű iskolával a versenyt nemcsak kiállja, hanem sok tekintetben másoknak példányképpül is szolgálhat.

A baj és a hiány nem is az általános szempontok mértéke alapján állapítható meg, hanem magasabb a jövőre kiható mérlegelés szerint, egy új, irányt mutató eszme feltűntetésével, mely a jelen viszonyokat figyelemre méltatva, a forogó társadalom és nemzeti élet átalakítását komoly számításba véve, a népiskolát szoros kapcsolatba kívánja hozni az élettel, mert az iskolai ismeretek nemcsak az általános műveltség elemei, hanem valóban a földi boldogulhatásnak is nagy részben tényezői tartoznak lenni.

A hittani oktatás pedig, — bár más céllal — de ugyanezen szempontok figyelembe tartásával, — haladhat és működhet eredményesen a maga jól megválasztott utain és okosan megállapított rendszerével.

Mondja ki azért a nagybányai ev. ref. egyh. megye egyetemes lelkészi értekezlete. (Ez a dolgozat a n.-bányai e. megye egyetemes lelkész értekezlete céljaira készül. Szerk.) miszerint:

Népiskolai oktatásunk színvonalon tartásáért s jövőre is kiható munkálkodásának biztosan építő hatásáért szükségesnek véli a reform. népiskolák fentartását azokban a tanítási rendszernek — régi református szellemében, — de az új életviszonyokkal kapcsolatosan lehető átalakítását, a hittani oktatásnak és valláserkölcsei nevelésnek, — megállapított rendszer és keretek közt, — egyetemes kötelezettséggel — intenzívebbé tételét.

Ezen cél elérése végett pedig következőket javasolja:

1-ör Tanítóképzésünk általános műveltségi színvonala emeltessék az által. hogy a képzőintézetbe való felvétel előfeltétele legalább hat gimnáziumi, illetve reáliskolai osztály elvégzése legyen és más, — ez intézetek osztályainak meg nem felelő iskolákból még felvételi vizsga mellett is csak az esetben történjék fölvetel, ha az illető, a fölvetel alapját képező osztályokról is magánvizsgát tett.

A mostani tanítási rendszer és a szakképzett tanerők lelkiismeretes munkája mellett, kétségtelenül nagy haladást és minden tekintetben kimagasló eredményt mutat fel a mi tanítóképző intézetünk — de most egyebektől eltekintve, — közszükségképen lép előtérbe az a kíváncsi, hogy a hittan tanításban és valláserkölcsei nevelésben, illetve az ezekre való előkészítésben, — más módokról, határozott rendszerpótlásról gondoskodjunk mert csak újabb alapokra fektetve érhetünk el e téren, a népnevelése körül megfelelőbb eredményeket.

Ugy véli ugyanis értekezletünk, hogy az általános képzés mellett olyan pótlóképzésről is kellene gondoskodni, — mely kizárólag a vallás- és kántortanítói

állás teendőit tartva szem előtt, ez állásra külön óradások mellett — vallásban, általában vallási dolgokban, ének — és zenében nagyobb arányú képzésben részesítendőket azokat a kiválóbb növendékeket, kik ez állásra testi — és szellemi tulajdonságaik szerint leginkább alkalmasak és e hivatásra vágyakoznak is.

Ezzel kapcsolatban a lelkészképzés nagy mezején is szükségesnek vélnék olyan forma intézkedés behozatalát, mely az ifjú lelkészjelöltek lelkében meggyökeresítene azon tudatot, hogy ők lelkési teendőik mellett, — a körülményekhez képest, — vallástanításra is elvannak kötelezve s ebbeli kötelezettségük sikeresebb megállhatása céljából a vallástanítás módszeréből, valamint a gyakorlati didaktikából különösebb oktatásban és utmutatásban is részesüljenek.

2-or. Az előző pont kívánalmaiból önként következik azon másik, sürgős fontosságú kívánalom, hogy — különösen az államosítást elfogadó egyházakban — a kántori — s ehez kapcsolva a vallástanítói állások szerveztesse. — Helyrehozhatatlan hibát követtünk el ugyanis eddig azzal, hogy az iskolák megszűntével, a kántori állást elengedtük kallódnak, vagy felfüggesztettük a levegőbe az által, hogy valamelyik állami — iskolai tanítót köteleztük — meghatározott díj mellett, — e tiszt ellátására. — Hogy milyen ferde és türehtelen állapot ez, mindnyájan tudjuk, hiszen egy, — az egyházi rendtartás keretein, kívül eső egyéntül vesszük el ezt a tisztán egyházi jellegű szolgálatot, elvesszük pedig addig, meddig ő akarja és a mint ő jönnek látja, mert felette törvényeink fegyelmileg nem rendelkeznek, illetve e rendelkezés elől minden esetben szabadon kitérhet.

Az ilyenféle állapot pedig nem válik dicsőségére egyházunknak és nem válhatik hasznára egyházi közeneklésünknek s kultuszbeli tisztességünket lealacsonyítja.

Közszükség tehát saját érdekeink szempontjából is a kántori állások szervezése és betöltése azon helyeken, hol már iskoláink megszűntek, de külső körülmények is kényszerítendek minket erre nemsokára. — Ne higgye ugyanis senki, hogy az állam mindenkor és mindvégig hajlandó lesz a mostani állapot fentartására. — Közel van az idő, a mikor az állami iskolák tanítóinak nem engedik meg többé a kántori teendők végzését, hiszen a szervezet ma is ellentmond ennek, s a forma kedvéért, minden egyes engedély mellett ott diszeleg az a Klauzula, hogy a kántori teendők csak a rendes iskolaidőn kívül láthatók el, máskor ez megengedhetetlen.

De benne él a haladás légkörében az a közszükség, hogy a kántori állásokra nagyobb súly helyeztessék s annak munkaköre is szélesebb térre elosztassék, mert a hitbeli kultusz gyönyörűségének fejlesztési, kívánatos tetele nem történhetik meg tisztességes, buzgóságra indító közeneklés nélkül. — A mikor aláhanyatlak közöttünk az éneklési készség, vagy a fejlődő széperzék rovasára gyakoroljuk azt, akkor bezárhatjuk templomainkat s a haldoklók imáját elrebegetjük egyházunk felett.

Szükségesnek tartja azért egyetemes értekezletünk — nemesak a hiányzó kántori és vallástanítói állások szervezését, hanem általában a kántori teendőknek korunk színvonalához mért újabb meghatározását, hogy t. i. minden kántor, — különösen az ifjabb nemzedéket tekintve, — az eddigi köztudatban élő teendők mellett, tartsa szorosán vett köteletségének egyházi énekkari szervezését az iskolában is az összhangzatos éneklés előkészítését az által, hogy egy vagy két pár könnyebb menetű s két, esetleg három szóllamu éneket

mindenkor tanítson be növendékeknek s a hangjegy ismeretében is kellő oktatásban részesítse azokat.

3-or. Akár lelkészek, akár külön vallástanítók látják el a hitoktatást, e nemű működésök, a teljesített munka és elért eredmény mindenkor a tanítót illető szabályok szerint ítéltessek meg. — Általában az a véleményünk hogy ha már az állam bizonyos díjazásban részesíti hitoktató lelkészeinket, hova tovább még látzata is kerültessek el annak, mintha az állam akár közvetve befolyást gyakorolna a mi hitoktatásunkra, vagy rendelkezni kívánna a hitoktatás módjára, eszközeire vagy rendszerére nézve.

Módját kell találni annak is, hogy a szűkre szabott vallástanítási idő a szükséghez képest kibővítettessék és az így előállandó munkatöbblet arányos díjazásban részesüljön.

Vallástani kézikönyveink úgy anyagokra, az anyag beosztására, valamint módszerükre nézve újból szerkesztendők.

Az anyag bibliatörténeti hit — és erkölcsstani rész, de a bibliatörténetben az új szövetségi rész legyen az uralkodó s az ó szövetségi részből csak azon történeti részek veendőek fel, melyek az új szövetséggel szorosabb összeköttetésben állanak, annak megértéséhez szükségesek, vagy pedig — alsóbb fokon — a gyermek kedély és felfogáshoz könnyű szerrel és tanulsággal alkalmazhatók. — A történethez csatolandók megfelelő hit — és erkölcsstani kérdések.

Az anyag elrendezéséhez az volna legszerencsésebb megoldása, ha az, koncentrikus tanmenet alapján történetnek, vagyis minden — (a III-iktól kezdve) osztály tananyaga egy teljes egészet képezvén, a következő osztályban ugyanazon körben kibővítettnek, mert ez esetben, bármelyik osztályból kerülne is ki a növendék az iskolából, bizonyos tekintetben teljes áttekintést nyerne a hittani — és valláserkölesi dolgokban.

Módszer, t. i. helyes és egészséges módszer csak egy lehet a vallástanításnál, az t. i. a mit elődeink tudtak és használtak is, de a mit mi, — a paedagógia újdonságainak hódolva, — elhagytuk. — Ez pedig nem más, mint a katekhétikai módszer.

Különösen a felsőbb osztályok vallástani oktatását ölték meg a nehézkes tantételekbe foglalt hittani igazságokkal és erkölesi szabályokkal. — Vissza kell azért térni a könnyebben és haszonnal kezelhető katekhétikai módszerhez, s kérdés — és feleletekben adni a vallástani anyagot.

Az így összeállított tankönyv pedig nyilvános pályázat útján irassék meg.

Ne legyen abból kizárva senki, ki a szabad versenyben érvényesíteni kívánja a maga tehetségét, tudását és jóakarátát. — Győzzön a jobb, az igazabb, az értékesebb. — És a megalkotott kézikönyvel aztán kezünkben egyöntetű szervezetben adjunk egyenes utasítást a vallástanítás dolgában, melyhez mindenki köteles leendő alkalmazkodni.

4-or. Természetes, hogy az ilyenmü berendezkedésnek anyagi oldala is van és ez a legnehezebb, mert hiszen unos-untig hangoztatjuk, hogy a szegénység öl meg bennünket, ez bénítja meg cselekvési tehetségünket s mindenféle szárnypróbálgatásunk ezen szenved hajótörést.

Hát bizony színigazság, hogy anyagi támogatás nélkül meghal a legéletrevalóbb eszme is és nem érvényesülhet még a tehetség sem.

A vallástanítói és kántori állások szervezésére pénz kell s ezt a magunk emberségéből teremthetjük elő

csupán, mert a mi házuk belső berendezéséhez nincs semmi köze, nincs beleszólása másnak. — Bár a vallás-oktatási nyomoruságos díjakat se adta volna soha az állam, most másként néznénk ki, mert önerőnkől kellett volna megszervezni vallástani tanításrendszerünket s bizonyára most nem sóhajtoznánk már irányító eszme és határozott szervezet után, hanem megnyugodtan intéznénk ebbeli dolgainkat függetlenségünk teljes épségben maradásával mellet.

A kántori állás alapfizetéseül majd mindenütt megmaradt annyi, amennyit a tanítói fizetések kimutatása alkalmával ily címen jelöltek meg. — Ez a csekélység a mag, melyet akár a hívek áldozatkészsége, akár — módosabb helyen — az egyháznak létező s talán felesleges közjövédelmé egészít ki oly összegre, mely a tanítói fizetésekkal mindenkor legalább is egyenlő s a megélhetési biztosító összeg lehet.

Ahol az egyház és hívek szegénysége lehetetlené teszi a kántori fizetésnek ily módon való kiegészítését: ott jöjjön segítségül az egyetemes egyház és a közalapnak segélytermészetű részeiből találjon olyat, melyből a kántori s esetleg vallástani állások is évi fizetési-egészítésben részesüljenek. — Ilyen lehetne például az a rész, melyet missiói címen folyósítanak és amelynek általános gyakorlati haszna és eredménye hamarabb meglátszanék itt, mint a missiói munkálkodás után ma észrevehető.

Általában a közalapnak — szerintem — nagy kötelezettségei vannak az egyház megépítése nehéz munkájában és sok dolgot ki kell emelni a megszokott, sablonos eljárás utvesztőjéből s a gyakorlati célok megjelölése után, a közalapi segélyezés más-más irányu utait és módjait szükséges leendő megállapítani.

Ehez a ponthoz tartozik, — bár létesítése sok nehézségbe ütközik, — hogy a vallástaniok vétessenek be országos tanítói nyugdíj kötelékébe. — Van nekünk sok befolyásos emberünk, ki ebben az ügyben sokat tehet és egyéni vagy politikai súlyánál fogva könnyebben felvilágosíthatja a magas intéző köröket ezen kívánalom igazságos voltáról. — Egyszer mutassák meg már, hogy egyetemes egyházunk érdekében politika téren is tudnak és akarnak tenni valamit.

Ez maga oly életbevágó feladat, hogy ennek megoldása nélkül béna és életképtelen marad a vallástani állás szervezése, mert biztosított nyugdíj nélkül senki sem tölti be örömmel és véglegesen azt az állást.

Nyugdíj mindenestre szükséges és ha az állammal célt nem érhetünk; akkor magunknak kell azt a lelkeszi nyugdíjjal kapcsolatban megalapítani.

Általánosságban megjegyezhetjük, hogy a midőn az egyházak állami segélyezése az egész jogos kívánalmak szerint valósággá válik, tehát az 1848. XX. t. c. rendelkezése, a változott viszonyokhoz alkalmazottan, — végrehajthatik; a kántori és szükséges vallástani állások szervezése és betöltése többé nehézségekbe nem fog ütközni s ezen reményben bizva, már most határozott rendszerrel és sürgősen igyekezzünk pótolni az itt mutatkozó hiányokat.

Általános megjegyzés tárgyát képezheti az a felmerülő kérdés is, hogy vajjon az új állami tanterv irányt jelölő kívánalmához képest, magok képző intézeteink nem érzik-e szükségét annak, hogy az általános képzés kereteit kitágítsák s a tananyagok más nemű beosztása és kezelése által megadják növendékeiknek mindazt a gyakorlati élethez kapcsolható tudást és ügyességét, melyeket ne csak egy szinten tartsa az állami képzőkől kikerülő növendékekkel; hanem elismert vezetőkké

is tegye majdan a működő tanítói testület nagy tömegében? (Megnyugtatóul ide írom, hogy a debreceni tanítóképző egyik tanára (a gyakorlóiskola vezetője) megszerezte már a kézügyesítő legmagosabb képzést és oklevelet is. Debreceni tanítóink közül is több foglalkozik ez irányban. Szerk.)

Hangoztatjuk ezen megjegyzésünket és pedig jól eső öntudatos érzéssel azért, mert a mi képző intézetünk újabb időben oly magas színvonalra emelte növendékeinek műveltségét és szakismeretét, különösen ének- és zene terén oly haladást mutat fel, hogy méltóan kivívta minden illetékes szakembernek és felsőségnak dicsőítő elismerését.

No, már most ez nemcsak megtartandó, hanem — az új tanterv kívánalmához képest — fejlesztendő is. — és mert az újabb nemzedék neveléséhez és oktatásához nagymérvű gazdasági és művészeti ismeretek felvétele szükségeltetik; ezen ismeretek első sorban és teljes bevégeztségben a tanítójelölteknek nyújtandók és pedig oly módon s mennyiségben, hogy a református tanító mindenkor első rendű szakembernek találtassék majd működése körében.

Azért óhajtjuk már most, hogy tanítóképzőink a gazdaságban, ének-, zene- és rajzban adják meg növendékeiknek a szükséges tudást, gyakorlati képzést, mert csak így hordozhatjuk meg zászloinkat ezentul is dadalmasan.

Az ének- és zene a jövő műveltségnek elengedhetlen feltétele lesz, az izlések finomodása, magasabbra hívott lélek gyönyörűsége elengedhetlen kívánalomná teszi azt. — Az idők intő jeleit értjük meg azért és nemcsak a képzőintézetekbe hanem a theológián is nagy gondot fordítsunk ifjainknak e tantárgyban való teljes kiképzésére.

Igy miénk a jövő s a vezetés dicsősége.

Ajánlom javaslatomat.

Sinka Lajos.

TANÜGY.

A felekezeti középiskolai tanárság fizetésének állami kiegészítése.

Amit a felekezeti tanárság régóta sürget, amit egyházkerületeink, egyetemes konventünk és királyi szentesítés alatt levő zsinati törvényeink a tanárok megnyugtatóására elvileg ki is mondtak, hogy t. i. a felekezeti tanárság javadalmazása nem lehet kevesebb, mint a hasonló fokú állami tanintézetek tanárainak fizetése: azt az elvet a közokt. kormány a törvényhozás támogatásával legalább a középiskolai tanárságra nézve még ez éven megvalósítja. E napokban küldötte meg az egyházi főhatóságokhoz sürgős véleménynyilvánítás vegett azt az ideiglenes szabályzatot, amelynek alapján és szellemében a felekezeti tanárok fizetését az állami tanárok javadalmazásának mértékéig az állampénztárból kiegészíteni kívánja. Alább egész terjedelmében közöljük e szabályzatot s nem hisszük, hogy lehetne e hazában hazafias hitfelekezet, mely e szabályzatot megnyugvással ne fogadná s ennek alapján középiskolai tanárai fizetésének állami kiegészítését el ne fogadhatná. E szabályzat ugyanis a tanári fizetés kiegészítését nem az 1883 évi XXX. t. c. alapján kívánja eszközölni, amelynek alapján eddig minden középiskolai segélyezés tör-

tént — sőt nyíltan kimondja, hogy e fizetésekiegészítés egyáltalán nem prejudikál az 1883 évi XXX. t. c. 47. §-a alapján később kötendő állami szerződésnek, vagy a már megkötött szerződések későbbi revisiójának. A fizetésekiegészítés fejében az állam semmiféle befolyást nem kíván magának iskoláink életében, semmit nem kíván vissza autonóm iskolai jogainkból, csak is azt akarja biztosítani, hogy a fizetésekiegészítésben részesülő tanárok államellenes agitációknak ne lehessenek apostolai. E szabályzat tehát egyenesen az 1848. évi XX. t. c. részleges megvalósítása s ennek alapján a tanári fizetés kiegészítését nyugottan fogadhatják még azon tanintézetek — Debrecen, Sárospatak, Nagyenyed — is, melyek az 1883. évi XXX. t. c. értelmében nyújtott államsegélyt idáig elutasították maguktól. A segélynyújtásnak e szabályzatban tervezett módja kedvezőbb tanintézetekre még a középiskolai építkezési államsegély módozatánál is, amelyet pedig már önkormányzatukra legkényesebb intézeteink is igénybe vettek, amennyiben az építkezési államsegély után legalább 45 percentet vissza kell fizetni az állampénztárba, míg e fizetés-pótlékban minden anyagi vagy szellemi recompensáció nélkül részesülhetnek. Tudomásunk volt e szabályzat készülésétől az orsz. református tanáregyesület elnöksége útján, mely ennek lényeges módosítására is befolyást gyakorolt; de a szabályzat azóta is szerencsés változáson ment át, amennyiben sem fentartó testületeknek, sem tanároknak nem kell folyamodniuk a fizetés kiegészítésért, hanem egyszerűen a felekezeti főhatóság kérelmére fog a papi kongrua mintájára az ő kezéhez kiutalványoztatni. Üdvözljük a közokt. kormányt e liberális szabályzataért.

A szabályzat következőleg szól:

1. §.

A felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolai rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanítók jelenlegi fizetése személyi pótlékkal az állampénztárból oly összegre egészített ki, amint az állami középiskolai igazgatók, tanárok és tornatanítók az 1893. évi IV. és az 1904. évi I. t. c. alapján együttesen élveznek.

2. §.

Ezen személyi pótlék fizetés természetével bir, és azok számára, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál a fenntartó hatóság folyamodványát ezen minisztériumhoz legvésőbb 1906. évi december hó 15-ig benyújtja: 1906. évi július hó 1-től számítva fog folyósíttatni.

Azon rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanítók számára azonban, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál fenntartó hatósága a folyamodványt 1907. évi február hava után nyújtja be: a személyi pótlék csak a folyamodvány benyújtását követő hó elsejétől számítva fog folyósíttatni.

3. §.

A személyi pótlék egyénekenként fog ugyan megállapíttatni, azonban a felekezeti középiskoláknál az egyes egyházi főhatóságok, illetőleg a szerzetesrendi főnökök kezéhez a hatóságuk alá tartozó összes középiskolákra nézve egy összegben — a törvényhatósági és községi középiskolákra nézve pedig az iskolafenntartó kezéhez iskolánként egy összegben, naptári előleges félévi részletekben fog utalványoztatni.

4. §.

Az, kinek kezéhez az összeg utalványoztatott, tartozik a személyi pótlékot előleges havi részletekben a jogosultaknak kiszolgáltatni.

Az egész félévi összegről szóló és a jogosultak szabályszerűen bélyegelt nyugtáival okmányolt számadások minden naptári félév végén — legkésőbb azonban a következő augusztus, illetőleg február hó végével — ezen minisztériumnak bemutatandók.

5. §.

Egy közös főhatóság alá tartozó tanszemélyzet, a személyi pótlék megállapítása szempontjából, egy sátnak fog tekintetni.

6. §.

Az 5. § szerinti egységes létszámokon belül, az állandóan alkalmazott rendes igazgatóknak fele a VII-ik, fele pedig a VIII-ik — a rendes tanárok fele a VIII-ik fele pedig a IX-ik fizetési osztálynak megfelelően részesülnek személyi pótlékban.

A magasabb fizetési osztálynak megfelelő beosztásnál az illető minőségben megszakítás nélkül eltöltött szolgálati idő az irányadó.

A rendes tornatanító a X-ik fizetési osztálynak megfelelő kiegészítésben részesül.

A nem állandóan alkalmazott igazgatók rendes tanári minőségük szerint részesülnek személyi pótlékban.

7. §.

Valamely alacsonyabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék helyett a magasabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék ez utóbbivai egybekapcsolt állás üresedésbe jövele napját követő naptári félév (január vagy július) első napjától kezdve lesz esedékes.

8. §.

Szerzetes-rendek által egészen vagy részhen ellátott középiskoláknak a rendhez tartozó igazgatói és rendes tanárai után rendkívül segély, illetőleg személyi pótlék gyanánt évi fixösszeg utalványoztatik, olyképen, hogy a szerzetes-rendi tanároknak jelenlegi fizetése — a fizetési osztályoknak megfelelő beosztás mellőzésével — a IX. és VIII. fizetési osztályok 2-ik és 3-ik fokozatának megfelelő összegek átlagára egészített ki. A természetben birt teljes ellátás évi 1200 koronának tudandó be.

9. §.

Arra nézve, hogy a személyi pótlék eltávozás, lemondás, nyugdíjazás, halálozás, egy évnél tovább tartó szabadságolás, vagy más esetben mely nappal szüntendő meg, továbbá a szolgálati idő beszámítása, annak megszakítása s egyéb e körül még felmerülhető kérdésekre nézve: az állami középiskolai tanárookra e részben fennálló szabályok analógiája irányadó.

Csak az egy folytában eltöltött szolgálati idő számítható be.

10. §.

Az iskolai főhatóságok, illetőleg fenntartók kötelesek a tanszemélyzetben és ennek fizetési viszonyaiban

előforduló minden változást a minisztériumnak, kellő okmányokkal felszerelve, haladéktalanul bejelenteni, hogy a személyi pótlék újabb megállapítása iránt intézkedés történhessék.

11. §.

Minden első megállapításnál a következő okmányok mutatandók be:

1. Az illető iskolai főhatóság, illetőleg fentartó hatóság folyamodványa.
2. Születési bizonyítvány (keresztlevél).
3. Középiskolai tanári oklevél vagy az 1883 : XXX. t.-cz. alapján nyert jogosítás.
4. A megválasztást, illetőleg alkalmazást, annak időpontját és minőségét előtűntető okmány.
5. Pontos kimutatása és igazolása annak, hogy jelenleg minő illetményeket élvez és ezeket honnan kapja az illető.

12. §.

Rendkívüli segélyben, illetőleg személyi pótlékban csak oly középiskola rendes igazgatója, rendes tanárai és rendes tornatanítója részesíthetők, melynek iskolai főhatósága a jelen ideiglenes Szabályzatot magára nézve kötelezőnek elismeri. Nem szükséges, hogy ez kifejezetten megtörténjék, elegendő, ha a tanszemélyzetnek személyi pótlékban való részesítéséhez a maga részéről hozzájárul, illetőleg ezt elfogadja.

13. §.

Azok, akik az első megállapítást akár a beosztás, akár a pótlék magassága szempontjából vagy más tekintetben is sérelmesnek vélik: az ellen három hónapon belül ezen minisztériumhoz felfolyamodhatnak.

14. §.

Az első megállapításkor bünyfenyítő avagy fegyelmi eljárás alatt álló igazgató, rendes tanár vagy rendes tornatanító, míg az eljárás befejezést nem nyer, személyi pótlékban nem részesíthető.

Amennyiben a bünyfenyítő vagy fegyelmi eljárás az illető felmentésével végződik, személyi pótléka 1906. évi július hó 1-től, illetőleg a 2. § második bekezdésében megállapított határnaptól kezdve fog folyósítani. Ha azonban az ítélet elmarasztaló, a 15. § az irányadó.

15. §.

Az igazgatók, tanárok s tornatanítók elleni bünyfenyítő vagy fegyelmi eljárás esetében szükséges felfüggesztés, valamint az eljárás eredményét képező büntetés vagy felmentés, hatálya tekintetében, illetőleg ezen személyi pótlékra való következményei szempontjából, azonos az állami tanári személyzetre nézve fennálló törvényekkel és szabályokkal.

16. §.

Nem részesülhet személyi pótlékban s ha részesült elveszíti, aki államellenes magatartást tanúsít s emiatt büntetőbírósi ítélettel vagy fegyelmi uton el lett marasztalva.

Mi tekintendő államellenesnek, azt az 1893 : XXVI. t.-c. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

17. §.

Ha személyi pótlékban részesülő igazgatót, tanárt vagy tornatanítót büntetőbírósi ítélettel szabadságvesztésre ítélték, vagy ha ellenük ezen minisztérium előtt állásukhoz nem méltó súlyos erkölcsi véttség vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltetik: ezen minisztérium az illetékes iskolai főhatóságot a fegyelmi eljárás megindítására, a vádirat másolatának megküldése mellett, felszólítja.

18. §.

Ha az iskolai főhatóság fegyelmi határozata az illető igazgatót, tanárt vagy tornatanítót a panasz alapos volta dacára felmenti: ezen minisztériumnak jogában áll a rendelkezésére álló adatok alapján az ügyet ezen minisztérium kebelében felállított fegyelmi tanács elé terjeszteni és ennek javaslatára esetleg a személyi pótléket megvonni.

A fegyelmi tanács javaslatára hozott határozat indokával együtt az illető iskolai főhatósággal közöltetni fog és ennek, illetőleg az érdekeltnek jogában áll, kifogásainak előadása mellett, a miniszterhez három hónapon belül felfolyamodással élni, mely felfolyamodás újabb tárgyalás alá vétetvén, az ügyben végérvényes határozat fog hozatni.

A végérvényes határozat az illető iskolai főhatósággal egész terjedelmében szintén közöltetni fog.

19. §.

Ha azonban az iskolai főhatóság, a felszólítás dacára, (17. §.) az illető igazgató, tanár vagy tornatanító ellen a fegyelmi eljárást folyamatba nem tette, ezen minisztérium a felszólítás kézbesítésétől számított 3 hónap elteltével, a 18. §-ban jelzett eljárás szerint, a személyi pótlék esetleges elvonása iránt határoz.

20. §.

A jelen ideiglenes Szabályzat nem prejudikál az iskolafentartókkal a középiskoláknak az 1883 : XXX. t.-c. 47. §-a alapján való segélyezése, illetőleg ennek módja tekintetében történt megállapodásnak, vagy már megkötött és még megkötendő szerződések intézkedéseinek, illetőleg a már megkötött szerződések revíziójának sem pedig az új szerződések vagy szerződési revíziók alkalmával ezen minisztériumnak fenntartandó tanszékek számának.

21. §.

Ezen ideiglenes Szabályzat értelmezése és végrehajtása körül felmerülő minden vitás kérdésben a végső döntést ezen minisztériumnak fentartom.

A kisszántói református egyház történelme.

(Folytatás)

Tizenötödik rektor Thurányi Dániel, ide jött Nyüvedről 1848 apr. 24-én s 3 évi hivataloskodása után Pusztá-Ujlakra vitetett.

Nagy István után, ki a szabadságharcban részvételért csakugyan fogságot is szenvedett, s kinek fogsá-

gát az itteni hívek adományaikkal enyhíteni igyekeztek, mint hetedik lelkész

Séra József jön ide lelkipásztornak. Ő nem rendes, hanem csak időközi lelkész volt, s mintegy 5 hónapon át szolgált egyházunkban. Róla följegyezve mindössze a következőket találjuk: „7-ik lelkész időközileg Séra József ur. Ide jött Diószegről 1849. év november 15-én Erdélyből az országosan gyilkoló oláhok elől menekült Magyarhonba hol Erőmhályfalván segédlelkész, (Erdélyben rendes lelkész volt) Diószegen pedig professor lett. Szolgált Kis-Szántón időközileg 5 hóig, a minék eltelése után Kakucsra vitetett rendes lelkésznek.”

Utánna nyolczadik lelkész Kecskeméti Lajos, szintén csak rövid ideig, 2 évig. „Ide hozatott a nagyváradi segédpapi helyről 1850. évben ápril 25-én, s 2 évi szolgálatának eltelése után M.-Telkibe vitetett.”

Lelkipásztorkodása 2 esztendei idejének kiemelkedő mozzanata a toronyépítés, mely oly régi vágyat képezte már a híveknek, s melyhez nagy örömmel hozzá is kezdének: de már a kezdetnél temérdek baj szakad nyakukra. Pénzüik nincs, tehát százakra menő kölcsönöket vesznek fel a debreczeni főiskolától, az egyházmegyei gyámpénztártól és magánosoktól; a visszafizetés módzatának megállapítását azonban későbbre halasztják, majd mikor az építkezés befejezése után meg tudják a felemészített költség teljes összegét. Most még hihetőleg csak elvben mondják ki, hogy majd kivetésből térítik vissza az összeg azon részét, melyet a föld jövedelme nem fedez. Elmulasztják az Irás parancsát: „Ha valaki tornyot akar építeni, avagy nem megszámlálja-e, leülvén, először az ő költségét, ha vagyon-e annak elvégzésére való költsége? Hogy minekutánna a fundamentomot felvetette és el nem végezheti azt, meg ne csufolják ötlet mindenek, valakik azt látandják, ezt mondván: ez az ember elkezdette volt az építést, s nem vihette véghez”. És be is teljesedik rajtuk az Irás e jóslata. Szerencsétlenül választják meg az építőmestert is, Halász László személyében, aki 1851 ápril 26-án leteszi a torony fundamentumát, de míg az építkezésben csiga lassúsággal halad előre, addig a vállalat költségeit nagy buzgósággal szedegeti ki az egyházi pénztárból: így 1851 ápril 7-én 80 frt, ápril 10-én 200 frt, ápril 23-án 20 frt, máj. 6-án 45 frt, június 4-én 50 frt stb., anélkül, hogy a fundamentom lerakásán kívül egyéb munkát teljesített volna, mit látva az egyházi előljárásság, megtagadja a vállalati összeg további kifizetését, s figyelmezteti vállalkozót, hogy a munka előhaladtával, s annak arányában kapja ezután fizetését. Így kellett volna eljárni előbb is: most azonban már késő volt, mert Halász László félben hagyta az építést, s távozott. Ennek eredménye pedig egy nagy per lőn, mely 6 éven keresztül huzódván, a reá fordított perköltséggel csak növelte az egyház terheit. A Halász által előre felvett összegek teljesen odavesztek, miután rajta vagyontalansága miatt nem tudtak vásárolni semmit sem.

Bizonyára a más egyházakban is előforduló hasonló szomorú tapasztalatok indították egy évtizeddel később az egyházmegyét arra, hogy az építkezésnél a legnagyobb szigorúságra és körültekintésre kötelezze az érdekelteket. Az 1862 év március 24-én N. Váradon tartott egyházmegyei közgyűlés 15 sz. határozata erre vonatkozik: „Céltalanság, kénytelenség, izléstelenség, tartatlanság, sokba kerülés és mindenféle tetemes csalatások a következők: a szakértetlenségnek az épített egyházak részéről és az azzal való visszaélésnek a vállalkozók részéről, kik rendszerint ismeretlen, sem erkölcsi, sem anyagi biztosítékkal munkájukért jót nem

állható, jött-ment kontárokból kerülnek — szól az esperesi jelentés. Hogy e bajon segítve legyen, jövőre indítványozza: az egyh. ker. 1810 évi 81 sz., s azt ismétlő 1832 évi 45 sz. rendeleteit hatályba léptetni; a lelkészeket felelőség alatt minden nevezetesebb igazítások, annyival inkább újból építkezések bejelentésére utasítani, egyszersmind a felhívott szabályok értelmében ügyeltetni az építészeti teendőikkel megbízott esperes és gondnok és még, ha úgy tetszik, a melléjük kinevezendő küldöttek által, a kik szükség esetében szakértő emberek tanácsát kikérve és meghallgatva megvizsgálják a tervet és költségvetést, öröködjének a szerződések készítésnél, az illetőket utasítsák, maguknak a munka folyamáról a helyszínen tudomást szereve mindent elkövessenek, hogy az építkezések kellőleg tétessenek és az egyházak megcsalásai elkerültesse. Ilyen értelemben határoz ekkor az egyházmegyei közgyűlés, hogy ha a multban megtörtént is, a jövőben legalább eleje vétessék minden bajnak, veszedelemnek, melyek a rossz építkezések természetes következményei.

Tanító volt e nehéz időben (16-ik) Csala Lajos, ki idejön Darvasról 1851 ápril. 25-én, szolgál 1 évig, azután egyházi szolgálatot nem kapván N. Váradra költözik. Vele egyidejűleg távozik lelkész is, ki után kilenccedik lelkipásztornak.

Veress Imre hivatik meg M. Telkiből, s aki 1852 év ápril. 26-án be is költözik ez állomására.

Nehéz időben kezdi meg szolgálatát. A félben maradt építkezés nyomán támadt per és pénzzavarok gát voltak abban, hogy ékesen és jó renddel légyenek az Ekklesiában mindenek. Az ügyek élére egész ember kellett, kinek akarata is van, kedve is van békésebb vizekre vezetni az egyház hajóját, s ki hivatásának teljes tudatában meg is képes találni a kibontakozás biztos ösvényét. És ilyen lelkipásztor vala Veress Imre, kit egyházmegyénk közbizalma is azal honorált, hogy az egyházmegyei egyik pénztári tisztségre méltatá. Elismerőleg kell munkásságáról it is megemlékeznünk, mert bölcs vezetése mellett a gátját szakított folyam medrébe tér vissza, az ügyek rendeződnek, szép sorjában elintéztést nyer minden, a felzavart békételenség lecsillapodik, a szíveken helyre áll a nyugalom és szárnyat kap a kedv, a buzgóság is annyira, hogy ez időszak a temérdek bajok rendezése mellett és után még az önkéntes adományok gazdag sorozatában is bővölködik.

Keresztesi Károly

ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

Kié legyen a belhivatalnok adója?!

A belhivatalnokok eddig nem létező adójának hova fordításával, azt hiszem, e b. lap 37. számában, másodsor foglalkozik a debreceni egyetem eszméjének megvalósításáért, talán életet is feláldoznikész nt. szerkesztő ur.

Nem mutatok vissza előbbi érvelő okoskodására, csak tekintem a szerintem második legközelebbit, mely szerint a belhivatalnokok adóját t. i. egyházi adóját, a debreceni egyetem céljaira és javára buzgólkodik megnyerni.

Isten látja a lelkemet, szívem és vesém rejtekeit, hogy a debreceni egyetemet szép épületével, megfelelő tanszékeivel és tanítvány lakosaival, mihamarabb épen úgy szeretném látni, vagy legalább létezéséről tudomással birni, mint akármelyik igaz tagja az ev. ref. prot.

vagy helvét hitvallásu anyaszentegyháznak, vagy akár mint e b. lap nt. szerkesztője, hanem azért mégis különbözöm azoktól, kik az u. n. belhivatalnokok adóját, még születése előtt a debreceni egyetem számára kések átengedni, vagy hajlandók lefoglalni.

Jól esik hinned, hogy az ellenkező vélemény szabad nyilvánításának nem kis részben elkényeztetett korában, sem a nt. szerkesztő ur, sem a nagykárolyi egyházmegye, sem pedig a velők egy nézetű nagyérdemű közönség, ha e pártbeliek közönségnek nevezhetők, — nem kiált reám az ev. ret. prot. egyházban nem is engedélyezett, avagy szabadalmazottnak sőt egyházi fennhatóságának ismert anathémát. De még ha ellenkezőleg lenne is, elmondom a magamét, ha ugyan a nt. szerkesztő ur nem tagadja meg tőlem a vele ellentétes szólásszabadság jogát?!

Nem akarok az igen tisztelt bölcse zsinat bántalmazásával, vagy is pardon! kárhoztatásával foglalkozni, nem akarom azt fejtegetni, hogy ő méltósága inkább megtudta ránk a terhet rakni, mint életvállainkon a megélhetés terhét könnyíteni, hogy is ne?! hisz ma a vasuti baktterekkel egy jövedelmű lelkészek, nem vagyunk oly hatalmas erejűek, mint a minket a vasuti baktterekkel és falusi jegyzőknél alantosabb kategóriába sorozó s az egyedül idvezítő egyház klérusának szolgálatában görnyedező állam, nem akarom azt sem hangoztatni, hogy mint sok másutt, úgy a belhivatalnokok adója törvénybe iktatásánál is szebb lett volna megtartani az irásnak, az igazság fejedelme tudomány, élet-szabályzata irásának, az igazság felettébb gyakorlata elleni intését azoknak, kik elvileg helyesnek és az egyenlőség eszméjéből folyónak véleményezik a belhivatalnokok egyházi megadóztatását — mondom mindezeket nem akarva, kezdem beszédemet azon a gyakorlati igazságtalanságon, mely szerint mint a nt. szerkesztő ur is bevallja, a belhivatalnokok egyházi megadóztatása igazságtalan a gyakorlatban mindaddig, míg a belhivatalnokok helyzete a szükség és a kor követelménye szerint rendezve nincs. Ezt csak felemlítettem s hagyom magára, mert azt jeleztem, hogy a zsinat kárhoztatásával nem foglalkozom.

Tovább beszélve megragadom s témául használok a nt. szerkesztő urnak e nyilatkozatát: *„Ez az adó csak akkor lett volna célszerűen kivethető, midőn a lelkészek, tanítók és tanárok fizetése elérte már azon határt a melynél az egyén és család létfeltétele teljesen biztosítva van, a tehetség és végzett munka pedig megfelelő jutalmazást talált.”*

Ha tehát, tagadhatatlan, hogy a lelkészek, és tanítók fizetése még nem érte el azon határt a melynél az egyén és család létfeltétele teljesen biztosítva van s en úgy fogom fel a dolgot, hogy a legközelebbi zsinatig nem ismert igazság ismeretének következményét a belhivatalnokok egyházi megadóztatásának jövedelmét a lelkészek és tanítók egyéni és családi létfeltételének lehető, vagy minél inkább biztosításra kellene inkább fordítani, mint a debreceni egyetemre. A tanárokról nem szólok, mert a nélkül, hogy irigyelném tőlük a nagyobb jövedelmet, gazdagabb helyzetet és a jelenlegire is azt imondanám, hogy nem érdemlik, — mert hiszen hogyan s ne érdemelnék ők, a világvilágosságai? szemeim látása szerint az ő állapotjuk egyéni és családi környezetük milyenségét tekintve, méltóságos a lelkészekéhez és tanítókéhoz hasonlítva. Ő náluk fény és pompa mi nálunk a szegényes egyszerűség a kilátás. A tanár mint egyén igaz, az iskola falai közé van szorítkozva, tehát ő huzza igáját, de a család már az urias kényelmet

élvezi, míg ellenben a szabadabb lábon mozgó, járó lelkész egész családjával együtt a létfontartás kényszerhatása alatt — úgy is sokat nélkülözve — kénytelen a kényelmet nem ismerő strapával élni, sokszor, mondhatni, hozzá nem illő dolgot is végezni. És így vélekedem azért, mert szerintem a szükségek közül mindig a fájóbbról, az égetőbből, a türethetlenebből kell elsőben gondoskodni. Az egyetem és pedig tisztán az ev. ref. prot. vagy helv. hitv. egyetem, ma a prot. öntudatlanság korában nagyon szükséges, de sokkal inkább szükséges a lelkészek és tanítók szenvedőleges sorsának, helyzetének javítása. Iskoláink — hála Istennek — ha állami olyan a milyen segítségével is vannak nekünk olyanok, milyeneket birva nem sópáncodhatunk, ha a tudományos fejlődhetés, elsajátíthatás szempontját tekintjük. A protestáns üntudatot, érzéket és lelkiületet is lehetne azokban fejleszteni, tökéletesíteni, egész örvendetességig, csak a prot. szellem, hit, hűség, szent könyvünk mérlegelése szerint uralkodnék nyilatkozna benők, nem pedig az a nézet s önszépítés, hogy mindenki számoljon saját hitéről, minek következtében ifjaink, mintegy el vannak eresztve, kivált ott, hol olyan a vallásánár, minő zsidó rabbiból is lehetne, mert nem prot. lélek és hit, hanem csak a kenyérkereset zengő ércze és pengő czimbalma, vagy a Krisztusnak csak zsoldos katonája. De a lelkészek és tanítók életszüksége a nagy általánosságban — mint azt a nt. szerkesztő ur is nyilvánítja — ma is majdnem oly létveszélyes tatóngó mélység, mint ezelőtt századokkal, a belevetett államségélyi morzsalék csak egy porszem. És ami nemcsak az egyénre és családra, hanem főleg magára a szolgált anyaszentegyházra s annak közvetítésével az emberiség nagy egyetemére van káros következménnyel, ez a nyugdíj hiányában, azon körülmény, hogy a lelkésznek összeroskadva, második gyermekégre jutva is, midőn fellába már a sirban van, akkor is helyén, hivatalában kell görnyedeznie, a létfeltétel biztosítatlanságában ott, az emberi kor esti szürkületében, a tehetség és végzett munka nyugalommal jutalmazásának hiánya miatt! A lelkésznek, e martyromságához van-e hasonlóság valamelyik számbavehető pályán?! E tekintetben is nem elhagyatottabbak-e ők a tanároknál, sőt a tanítóknál is?!

Aztán a debreceni egyetem iránt, az ellenzések daczára is, vannak lelkesülők, áldozatkészségűek, van a lelkészi karból is, ki inkább tanárnak érezvén magát, átvitorlázik a tengereken is, csakhogy eszmét valószínű kincseket gyűjthessen; továbbá, ne legyen sértés, a nt. szerkesztő ur is, habár felerészben lelkész, sokkal tevékenyebb a debreceni egyetem érdekéért, mint az egészen lelkészek létkérdésének megoldásáért; p. o. az 1848. XX-ik t.-cz. 59 év óta vajudó érvényesítéséért. Nem csak! hanem mi lelkészek is lelkesülünk és lelkesítünk a debreceni egyetem iránti szeretetünk tüze által hevítettve; annyit amennyit adunk és adatunk hiveinkkel is. De a mi jobblétünkért magunkon kívül igen gyér, csak hamu alatt lappangó az érdekelttség tüze; azért, hogy nekünk jobb fizetésünk legyen, a Szamoson, Tiszán vagy Dunán sem hajózik át senki és — ismét csak őszintén, de nem sértőleg legyen mondva — úgy gondolom, hogy vajmi kevés tanár nyitja meg tárczáját!

Tehát, ha lehetne, azt a nt. Szerkesztő ur által kombinált 20,000 kor. belhivatalnoki egyházi adót képező összeget inkább a lelkészi és tanítói fizetés, vagy csak lelkészi nyugdíj javára, mint a debreceni egyetem felépül s palotaszerűleg ott pompázik debrecen diszére s a valódi prot. öntudat öröme a 20,000 korona nélkül is, — pótolván sok más felől az érdeklődés sikere fel

épül hamarabb, mint a prot. lelkési kar egyéni és családi szegénysége eléri azt a határt, melynél a tehetőség és végzett munka megfelelő jutalmazást talált. Igaz! mert mi érettünk, az igazság, egyenlőség és törvényadta jogot is csak egykedvűen, immel-ámmal, félve, hajlongó derék csiptetve lépő lábaival haladva segítik a célfelé! S anyaszentegyházunk gyülekezetei, iskolánk vagy akár a leendő egyetem valláserkölcsi fundamentomának, avagy fenntartó oszlopainak mindmegannyi anyagi áldozatokban is nyilvánuló körei, mennyi megannyi szükségekkel küzdenek, a megélhetésnek, az önfenntartásnak mennyi megannyi nappali és éjjeli gondjaiból verejtékeznék homlokaik?! Hogy ebből mi a tanúság, könnyű kitalálni. A feleletem helyett még azt mondom, hogy a debreceni egyetemért is nem könyörögni, hanem követelni kell, az 1848. XX. t.-c. teljes érvényesítését! Avagy ma üresebb a m. állam tárcája, mint ezelőtt 59 évvel volt? vagy az 1848. XXX. t.-c. alkotói nem tudták mit cselekesznek?!

De meg t₁ olvasó! én az iskola környülállását, épületét és berendezését lehetőleg összhangban szeretném látni és tudni, a lelkészek, tanítók és gyülekezetek állapotával, helyzetével. Mert szerintem a palotaszerű iskola, abban a grófi berendezés, az ifjusági kényelem nem jól veszi ki magát a rozzant parókiák szegényes berendezésével, az ifjuság apjának, anyjának, testvéreinek kényelmetlenségével, oly sok nélkülözésével szemben, akik gondterhes életfellegek aggasztó moráját innen és onnan, közelből és távolból hallják. Én az iskolai nevelést, lehetőleg úgy szeretném eszközölni, hogy az által a gyermek ne nevetné ki, a szüléskör helyzetéből, körülményéből annyira, hogy a fiu szüniidőben nem találja magát oda haza és szégyenli azt a kört, melynek gondverejték cseppjei táplálék az ő iskolai uraságát. S majd-majd! midőn az élete tizenharmadik iskolájába kerül, a legnagyobb egyetem falai közzé, ha egy utolsó elhagyott szöglet jut neki, ne lenne az előtte olyan, minőt a professzor atyai gondoskodásában nem tanult ismerni!

E nézetem mellett állok azért is, mert sokszor hallom, hogy káplántartásra szorult lelkész társaink közül többen ugyan ám meg vannak akadva az uriasan inyenckedő ifjakkal!

Ily nézettel, megvallom nem gyönyörködöm annak látásában, hogy most is, a már meglévő és annyi sok lelkész előtt kedves emlékü debreceni iskola berendezését minő módosításokkal, rangos beruházásokkal tervezik megváltoztatni, azon ifjak kényelmére, kik nagyobb részt oda haza kényelmetlenkednek, apjoknak tanuló szobája sincs, tehát kicsiny szerettei zsbaja sirása közt is tanul, szórakozik, nekik pedig minden szükségletre külön alkalom, külön szoba! Kérem az olyan iskolában nevelt ifjuból lett férfi, hogyan érzi magát, mint lelkész, abban a hivatalban, melynek jövedelme a lelkészek földi sorsát megállapító s intéző emberi számítás szerint 2400 korona értékben non plus ultra?! Kérem, hogy mag a nt. Szerkesztő ur által jelzett határtól igen távol álló lelkészek, nejeik és családtagjaik, melyik intézet csudatevő hatalma által segítettve fogják teljesíteni tudni, ama taníttatás szükségleteit? Ugy talán, akkor csak a kövér nyájak kövér pásztorainak fiait batorkodjanak a debreceni iskola lépcsőin letteni s fordó, mosdó szobáiban piperéskedni?

Mindezekkel, csak azt akartam mondani, hogy célszerűbb a divatozó világot az iskolában nem majmolni, célszerűbb a 12 osztályu iskolákban, a 13-ik szám alattinak számára is nevelni. És ha az iskolai

növendékek igényeit a gyakorlati élet kivánalmaival nem törődve — fejlesztik, elkapatják, akkor a következetesség hozza, nem csak a szép és nagy iskolákról, hanem az iskolák falait benépesítő szülék állapotának javításáról is kell gondoskodni, ott és akkor, ahol és a midőn, annak tanárok részéről is, helye és alkalma van!

Ezek után nem törődve azzal, hogy a zsinat, az egyetemes egyház megkérdése és alkotmányos képvisellete nélkül intézkedett-e vagy nem, s autonómiánk szellemét és alapelveit sértette-e vagy nem: még egyszer újból azt hangoztatom, hogy a belhivatalnokok egyházi adója, a lelkészek és tanítók fizetésének javítását szolgáló tőkéé legyen, ha lehet. Én nem akarom hinni, hogy a tudomány és irodalom mezején a vezetés kezükből teljesen kisiklott s a mi vezető szerepünk a magyar közélet terén is elveszett és pedig azért, mert egyetemünk nincs. A klérus nem azért merészkedik minket kiszípolozni, mintha tudatlanságunkat észlelné, hanem azért mert már olyan hiányt tapasztalt s tapasztal bennünk, melyet az egyetem falai bizonyára nem fognak betölteni. Ha a klérus tudatlannak ismerné a prot. egyház vezérferfiat, akkor nem fordítaná minden tehetségét arra, hogy gátolja, sőt megakadályozza anyagi gyarapodásunkat erősödésünket, mert tudja, hogy a tudatlan tömeg, ha gazdag is, előbb-utóbb elpusztul, hanem igenis tudatával bírván szellemi erőnknek, anyagi erőnkért törekszik fejlődésében visszatartatni, hogy az irás szerinti pásztor férfi hatalmi segítségével győzőn le bennünket. S hogy e tekintetben siker koronázza törekvését, vajjon az egyetem hiányából származó tudatlanság okozta-e azt? Tagadom! Annak oka nem az észben, hanem a szívben, nem a főben, hanem a kebelben, a protestáns társadalmi jellemben keresendő. A protestáns társadalmi jellem nem érdeklődő, hanem közönyös, nem szívós, hanem petyhedt, nem határozott, hanem határozatlan, ingatag a felekezeti hűségben, kiltartásban, mintha csak szabadalmazott felekezetenkívülségben élne. Azért tóga lebbentője a klérusnak. A klérus nem így végzi a maga dolgait, egyházának ügyeit, hanem a szó szoros értelmé szerint ellenkezőképen. Ő, a maga gyékényén, csak a saját vallása, hite vallóival óhajt árulni és árul. Ő a felekezeti gyűlöletben következetes, mi pedig a felekezeti türelemmel, szeretettel visszaélve, gyékényünkre bocsátanánk portékáival talán a pogányt is, mert hiszen az is a mi mennyei atyánk gyermeke, tehát testvérünk, s a testvér úgy tölti be a testvéri szeretet törvényét, ha a maga vagyonát ugyanarra átengedi is testvérjének, hogy neki semmi se maradjon! Aztán a klérus nem tűr az egyház hitnézetével, vallásigazságaival meghasonlott vallástanárt, mi pedig a lelkiismereti szabadság cége alatt, elégnek tartjuk, ha nem is hivatott vallástanárt tanítja a tanításra kiadott vallástán könyveinket. Így akarjuk mi a vallásos és született prot. öntudatot fejleszteni, ápolni!

A mai prot. társadalmi közömbös felfogással, bágyadt jellemmel nem jött volna létre a reformatio és a pozsonyi vértörvényszék sem alakult volna meg, vagy ha megalakult volna is, áldozatai nem szánták volna el magukat a gályákra és máglyákra!

A közömbös felfogást, bágyadt jellemet érdeklődéssé és felrissültté orvosolni szervezkedjünk, igazi egyetemes prot. érdekből mindnyájan, egyenlő érzelem és meggyőződés szerint, akkor az egyszer felépült debreceni egyetem a lelkiekben is felépülve, intézményesarnoka lesz a protestantizmus belső hivatásának.

A Bocskay emlékűnap és böszörményi értekezlet

előtt gondolkodva, elmélkedve, megírott soraimban fejeztem ki a feletti nézetemet, hogy kié legyen a belhivatalnokok egyházi adója.

Kispalád, 1906 szept. 22.

Nagy Elek,
ev. ref. lelkész.

Adom e cikket melyet mind a vallásánárook elleni hangja, mind az ifjuság érdekében létesített intézmények elleni felfogása és nevelése ügyében kifejtett nézetei miatt igazságtalannak kell tartanom, nem csak az ellenvélemény iránti kiméletből, hanem főleg azért, hogy ez alkalmat az ellenvéleményük és azok között a nt. cikkirő ur meggyőzésére felhasználhassam. Az a nézet hogy a belhivatalnokok körülbelől 20,000 koronára tehető egyházi adója alapjául szolgáltatva a kétségtelenül szükös és különösen a kongrua által sem erősített lelkészi javadalmak felsegítésére, jóakaratu tévedés. Erre a célra a 20,000 korona elégtelen, ellenben kitelik belőle egy tanszék és 200 koronával számítva 50 papfiu kosztja. Tévedés az is, mintha a debreceni egyetem megalósítása egyébként is a lelkészek érdekével összeütköznek. Ellenkezőleg ez az egyetem, melynek létesítése a magyar faj érdeke és annak létrehozásában kifejtett buzgalom indokolhatja meg mindazt, hogy az egyházi teher hiveinken könnyítessék, mindazt, hogy lelkészeink fizetése az egyházi adózás mellett más alapra utaltassék. Azután azt se feledjük, hogy a prot. egyetem felállítása az autonómiának a követelménye is. Az autonómia eltűri azt, hogy az egyház mástól, teljesített munkájáért cserébe segélyt vagy akár fizetést is fogadhasson el, de megköveteli, hogy az egyház közvetlen szolgálatában álló lelkészek, tanítók és ne tanárok más által neveltessenek. Most is e miatt van a legtöbb panasz egyik-másik tanár ellen, hogy nem egyházasak stb. Ez a körülmény a legjobb oka a tanárok elleni animozitásnak is, melyet én általánosságban igazságtalannak tartok. A pap és tanár én előttem egyformán hitvalló: professor. A ref. egyházban a kettő közt nem is lehet különbség, egyugyanazon ügynek harcosai ők mindketten és egyugyanazon sorsnak osztályosai. Nem irigylendőbb az egyik, mert szabadabb és a másik mert fizetése fényesebbnek látszik. Ez a látszat csak látszat s különben is a tanár fizetését nem azok adják, a kik a lelkészt viselik. Nincs érdekellentét hát a kettő között és ez az eset magára a debreceni egyetemre is. A mit a lelkészek közbenjárása folytán egyházak vagy egyesek az egyetemre adnak, azaz összeg sohasem szolgálja a lelkészi fizetés javításra. Ellenben tény az, hogy a közjótékonyagnak az egyetem eszméjével megnyitott forrása könnyebben lesz igénybevehető később szoros egyházi célokra is. Még egyet. Midőn a debreceni egyetem létesítésénél mi a lelkészek közvetlen közre működésére számítunk s midőn a nagykarolyi egyházmegye lelkészei által e célra felajánlt adományt köszönettel vettük és a többi egyházmegyének is követendő például ajánljuk, nem kívánunk senkit elbírhatatlan teherrel megterhelni. A zsinathoz intézett felterjesztésben is hangsúlyoztatott már az a körülmény, hogy az egyetem létesítésére a legfőbb áldozatot mi Debrecen városától várjuk és kérjük. A dr. Jászi cikke pedig teljesen ezen alapra helyezkedik. Az egyetem évi 250.000 koronát tevő szükségletéből $\frac{1}{5}$ -öt Debrecen városának kell evezni. Az $\frac{1}{5}$ -öt összehozhatjuk mi is és hogy erre van fs készség, mutatják a nagybányai egyházak adományai, je mutatja a békésbánatt egyházmegye alapítványa is.

Értsük meg hát egymást és ne keltsünk ott féltékenységet és visszavonást, ahol közös törekvésről, közös megépülésről a ref. egyház és a magyarság létérdekéről s ez érdeken a ref. papság jövődjéről van szó. Az én hitem az, hogy a debreceni egyetem és a mi lelkészeink érdeke szorosán összefügg. Mind a lelkészek képzetésére, mind a lelkészek és tanárok együttes nevelésére s még a lelkészi fizetés korszerű rendezésére nézve is. S mert ez a hitem, azért beszélek. Arról azonban, hogy ifjainkat és lelkészeinket ne fokozottabb gondal neveljük s hogy az egyszerűség jelszava alatt eldurvulni hagyjuk, nem is akarok szólni.

Szerk.

A szászokról.

Az a jó kertész, a ki kertjében a gyomot, töviset folyton irtja, a vad és a vízajtásokat nyesegeti, a hernyófészkeket pusztítja, a ki ha valahol szép virágot, kiváló gyümölcsöt lát, arról magot, oltó galyat igyekszik szerezni. Az a jó hazafi, aki saját fáját nem majom módra szereti, hanem fájának rossz tulajdonságait irtogatni, a más nemzetiségeknél felfedezett jó tulajdonságokat a saját fájának jó tulajdonságává tenni igyekszik.

Több mint éve élek a szászok között. Sokat láttam, amit nálunk hiába keresünk. Ezekből sokat elemlegettem a „Debrecen“ és a „Debr. Független Ujság“ hasábjain. Emlegettem pl. hogy a nagyszebeni Sparkassa az évi jövedelmének felét, a nagyszebeni földhitelintézet 40 százalékát adja a szász közhaszonu célokra. Emlegettem, hogy ezt a példát követik a szászok falusi szövetkezetei is és az oláhok bankjai is, kezdve az Albinától, le az utolsó oláhbankig. De a mit az idén hallottam az még engemet is meglepett. Ime:

A szászoknak tejszövetkezetek volt Veresmarton (Szeben megye) A szövetkezet adósságba merült. Belebukott, feloszlott. A beszerzett tejfőlőző és egyéb gépeket ócskavasként akarta megvenni egy szász 800 koronáért, egy más falusi oláh 1200 koronáért. A szászok jobban szerették volna a szásznak adni, de mivel az oláh sokkal többet ígért, sokáig gondolkodtak, hogy mitévők legyenek. Eközben eljutott a dolog hire Nagyszebenbe. Meghallván azt a szebenmegyei gazdasági egyesület elnöke: dr. Schuller Rudolf, azon volt hogy az oláh ne szerezhesse meg a gépeket, hanem megmentessék a szászoknak: Körülbelől 10—11 tanárt. ügyvédet, orvost stbit rávett hogy a megtakarított pénzőket adják oda; a gépeket szerezzék meg és a szászok között egy új tejszövetkezetet csináljanak. Adott kiki amennyit tudott, ki többet, ki kevesebbet, azzal a feltétellel, hogy az alakítandó tejszövetkezettől akkor kapnak a pénzők után kamatot, ha a szövetkezetnek tiszta jövedelme lesz és annyit, amennyi lesz, de semmi esetre sem többet 4%-nál, mert ennél többet a bankban ugy sem kapnának. Az adakozók hátsó gondolata azonban az volt, hogy már a tőkét is oda vesztik, nem csak a kamatot.

A paraszt emberek huzódottak attól, hogy újra szövetkezetet csináljanak. Dr. Schullernek nagy fáradsággal mégis sikorült néhány embert összeharangoznia. Megalakult a szövetkezet. Kevés idő mulva kitűnt, hogy a tej a gépek vitelarához képest kevés, a gépek kihasználva nincsennek. Több tej, több tehén kellene. A paraszt emberek dr. Schullernek azt felelték, hogy vennének tehenet, de nincs pénz. dr. Schuller akkor újra azokhoz fordult, akik előzőleg pénzt adtak. Ezek újra adtak ki annyit, oly feltétel mellett, hogy a parasztem-

bereknek tehenet vesznek a pénzen és ezek 4% kamatot fizetnek, míg a vételárt le nem fizetik.

Igy segíti a szász intelligens elem a szász paraszt embert! Hol fordult nálunk hasonló eset elő?

Dr. Medgyesi Károly

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Bizalommal kérjük fel Lapunk olvasóit, hogy úgy a hátralékos, mint a folyó évre esedékes előfizetési díjakat lehetőleg forduló postával beküldeni méltóztassanak. A hátralékokat mi készpénz gyanánt vettük át, a folyó évre esedékes előfizetési pénz beküldését pedig a dolog természeténél fogva a sokszor bejelentett, az előfizetők által megsürgetett címszalagon történő nyugtázás is szükségessé teszi.**

— **A püspöktől.** (A nagytiszteletű Esperes uraknak.) Elnöktársam Öméltóságával történt közös megállapodás folytán ez évi őszi egyházkerületi közgyűlésünk idejéül november hó 13 és következő napjait tűzöm ki. A gyűlés szokott módon debreceni főiskolánk dísztermében s minden nap d. e. 9 órakor veszi kezdetét. A nagytiszteletű Esperes urakat kérem, hogy a november hó 12-én reggel 9 órakor tartandó előtervezetlen adas-vevési szerződések, segélykérvények stb. elbírálása végett — már megjelenni méltóztassanak. Ugyanez nap délutánján ref. segélyegyleti gyűlésünk leend. A gyűlési tárgyak egy részét a november hó 6-ik és 7-ik napján tartandó tanügyi, pénzügyi és igazgatótanácsi ülések készítik elő: nagy része pedig az egyházmegyékről a nagytiszteletű Esperes urak útján még ezután gyűl össze. Ebből kifolyólag szívesen kérem a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy úgy és akként méltóztassanak intézkedni, miszerint a kerületi közgyűlés és bíróság elé tartozó ügyek november hó első napjáig az egyházkerületi irodába beküldessenek, mert a későbbben érkezendő ügyek a tárgysorozatba felvételni nem fognak. Teljes tisztelettel és kartársi szíves üdvözlettel vagyok, Debrecen, 1906. szeptember hó 27-én. *Kiss Áron* püspök.

— **Mezőtúron** a Dezső Ödön eltávozásával megüresedett h. tanári állást *Vasady Balogh György* szakvizsgázott tanárral töltötték be. Erős ellenfele volt a luth. vallásu dr. *Laurencz Vilmos* ki mellé a presbiterium tekintélyes kisebbsége sorakozott. Nagy ideje volna a helyettesi állás rendszeresítésének. — **Karcagon** egyházkerületünk e szépen fejlődő s legifjabb főgimnáziumában a természetstan mennyiségtani tanszékre *Jakucs István* debreceni főgimnáziumunk volt és általános kedveltséget nyert derék ifju h. tanára választatot meg. Sok szerencsét!

— **Tanyai iskolák.** Azok között a kérdések között, melyek az alföldi magyarság érdekében megoldásra várnak elsőrangú kérdés a

tanyai iskolák ügye. A több négyeszeg mértföldnyi nagy határokon tanyánként szét szórva él a városi lakosság egy harmad része. Ezek gyermekei jobbnaira iskolázatlanul maradnak s még ott is a hol a tanyai iskolák épültek, ott is megnehezíti az iskoláztatást a távol és a szülei gond hiánya. Ezeken a nehézségeken csak a Gönczi és Szőnyi szellemében szervezett bentlakással ellátott tanyai iskolák segítenek. Ilyen intézmények vannak már külföldön s különösen Svájcban és ilyennek kellene lenni az Alföldön és különösen Debrecenben. Ugyde itt még a rendes tanyai iskolák is hiányzanak s e tekintetben nem csak Hódmezővásárhely, hol a tanyai iskolák rendszere teljesen keresztül vitetett, de még a többi alföldi városok is előttünk járnak. Azok között Kisujszállás is, hol a ref. egyház által fenntartott tanyai iskolába f. hó 9-én a pályázat mellőzésével *Toroczka János* okleveles tanító állíttatott be az iskolaszék javaslatára. Üdvözöljük ez alkalomból a derék alföldi magyar várost és a kisujszállási ref. egyház presbyteriumát. A megválasztott tanítónak pedig szerencsét kívánunk.

— **Tanítói választás.** A tarpai községi iskolához az iskolaszék rendes tanítóul Gáspár János fejéresei ev. ref. tanítót választotta meg.

— **Evi 7000 korona jótékony célra.** A felső szabolcsi tiszai ármentesítő társulat véleményező bizottsága e hó 12-én első ülését tartván gróf Vay Gábor kormánybiztosi megbízatása óta, gróf Vay Gábor kijelentette, hogy 7000 korona kormánybiztosi évi fizetését szabolcs-vármegyei kulturális és jótékony célokra ajánlja föl.

— **A hajduszoboszlói ref. iskolaszék** f. hó 11. ülésén Cseresznyés Kornélia tanítónő lemondása, buzgóságának és kiváló szorgalmának elismerése és jegyzőkönyvbe vétele mellett, sajnálattal vétetett tudomásul. Helyére Juhász Izabella tanítónőt javasolja megválasztásra az iskolaszék, ennek helyetteséül pedig Tóth Ilona okl. tanítónőt. A presbiterium több tekintélyes tagja a megürült helyet férfi tanítóval akarja betölteni.

— **Meghívó.** A „Hevesnagykunsági ev. reform. egyházmegyei tanítóegyesület” XXIV. évi közgyűlését a folyó 1906. évi október hó 8-án Tisza-üreden fogja megtartani, hova az egyesület alapító, pártoló, és rendes tagjait, valamint a reform. népoktatás iránt érdeklődő ügybarátokat tisztelettel meghívom. A közgyűlést megelőző napon — okt. 7-én, este 6 órakor az alapszabályokban körülírt teendők elintézése végett Központi Bizottsági ülést tartunk, melyre a bizottság tagjainak megjelenését kérem. A gyűlésre utazó egyesületi tagok annak jelzésével, hogyan és mikor érkeznek Tiszafüredre: Csete Zsigmond ottani kartársunknál jelentkezzenek. A gyűlés napján közebed lesz, egy teríték 2 kor. 40 fillér. Mezőtúr, 1906. szept. 18. Farkas Imre egyesületi elnök.

— **Doktor juris utriusque.** Dr. Hódy Béla ügyvéd jelöltet kollégiumunk volt tanítványát Hódy Béla debrecen egyházi levéltáros fiát a kolozsvári Ferenc József tudomány egyetemen a jog és állam tudományok tudósává avatták. Sok szerencsét.

— **10.000 koronás alapítvány a debreceni egyetemnek.** A békésbányai egyház megye Hódmezővásárhelyen lefolyt gyűlése *Böszörményi Béla* battonyai lelkész és e. megyei pántzárnoknak azon indítványára

10.000 koronát szavazott meg a debreceni egyetemre. Az alapítvány 1000 koronás részletben fog befizettetni a debreceni kollégium pénztárába, mely ezuttal nyerte az első nagyobb e. megyei testületi alapítványt. Ez egyházmegye területéről még Hódmezővásárhely hozott nagyobb áldozatot a nagy ügy érdekében. Most hogy az egyházmegye hivatalosan is megmozdult és példát adott bizonytalansággal fogják e példát a többi hatalmas és nagy egyházak is. Szentesen már a múlt évben mozgalom indult meg egy nagy egyetemi ünnepély érdekében. Ne csüggedjünk hát, mozog a föld s meglesz a debreceni egyetem.

— **Uj irányzat.** Az a szabályzat, melyet a felekezeti tanárok fizetésének kiegészítéséről közlünk s melyre olvasóink figyelmét felhívjuk, még csak tervezet, de ennek dacára is korszakot alkotó fontos esemény és egy egész új világnak a feltünését jelenti. Azt, hogy a magyar közoktatásügy vezetője szakított azzal a szatócskodó irányzattal, mely az állami segítséget csak az autonómikus jogokért adta eddig cserébe, ott is ahol ezek a jogok az államnak semmi hasznára nem válnak s ott is a hol ezek a jogelvonások a hazafias magyar vallásfelekezetteknek éppen a magyar állam és a magyar kultúra érdekében kifejtett hasznos munkáit akadályozták. A szabályzat a középiskolai tanárok fizetésére nézve ezután mindenütt lehetővé teszi az állami segély igénybevételét, mert ennek feltételül nem köti ki az arra valósság és szakképzettség mellett semmit csak a kifogástalan hazafiságot, a mely ellen a mi sorainkban senki sem vétkezett s a melynek érdekében eddig is áldoztunk. Ilyen módon az eddig nem államsegélyes intézetek Debrecen, Sárospatak, Nagynyed is megépülhetnek és rajtuk is bételik az ígéret: a ki mindig hű marad jutalmat nyerend. De nagy erőhöz jutnak a többi államsegélyes ref. középiskolák, mert az az elv, melyet a zsinat is kitűzött, hogy a mi fiainknak kevesebb fizetése mint a hasonló állásban lévő állami alkalmazottakéne legyen, legalább a gimnáziumi tanároknak nézve megvalósul. Nincs itt helye, hogy a többi nem középiskolai tanárok iránti mostoha elbánásávétegyük. Az ő sorsuk is javul ez intézkedés által. Azzal is, hogy testvérei boldogultak s annál is, hogy helyzetükön immár könnyebb leend segíteni. Most főleg arról kell emlékeznünk, hogy ennek a szabályzatnak s ezzel közoktatásügyi politikánkban jelentkező új irányzatnak az oldalán álló vezetőkkel egyetértőleg létrejövetele a *gróf Apponyi Albert* érdeme. Ő volt az, ki az eredeti tervezet régi jogot kívánó irányzatát módosította és e tekintetben az országos ref. középiskolai tanárság vezetőinek megnyugtató választ adott. Ez a választ ez a szabályzat tett, olyan tett a mely maga is beszél a jövőre irányt jelöl és tőlünk elismerést követel.

— **Dr. Högyes Endre halála.** Olyan kedves igazán nagy emberünk van s egyet megint elveszítettünk. Högyes Endre egyetemi tanár, a magyar tud. akadémia rendes tagja, miniszteri tanácsos, a budapesti orvosi egyetem általános kór és gyógytani intézetének és a vele kapcsolatos Pasteur intézetnek volt igazgatója szept. 8-ikán meghalt. E szavakkal vezetibe a dr. Marikóvszky György a Vasárnapi Ujságban életrajzát az elhalt nagy tudósnak a kihez nekünk reformátusoknak és debrecenieknak is volt, némi köztünk. Azért is mert hitsorsosunk volt, azért is mert Szoboszlón született és azért is mert a debreceni egyetem központi nagybizottságának a tagja volt. Van még más kötelék is, mely hozzá

fűz öccse dr. Högyes Kálmán vette el a nagy Révész Imre leányát Révész Gizellát. De ez háttérbe szorul azon lelkes tevékenység mellett, melyet a megboldogult úgy is mint szaktudós s úgy is mint a debreceni egyetem nagynevű bajnoka folytatott, ő nyerte meg nekünk Semseynek a tudomány és tudományos intézetek Mecénásának támogatását, ki dr. Högyes közbenjárása szegődött fel a nagy ügy szolgálatába és kitől, mint alföldi nagy birtokostól az alföldi egyetem ügyében még sokat várunk. Dr. Högyes Endre halálát a testi erőt felemészítő szellemi tevékenység okozta, mely a nagyférfi szervezetét is tönkretette és elméjének elbrulását is előidézte. Legyen áldott emlékezte közöttünk.

— **Halálozás.** Mély részvétellel vettük az alábbi jelentéseket, melyek lelkész és tanárkarok nagy veszteségéről adnak hírt s a Sárospataki testvér főiskola és az ugoecsi egyházmegye és általok mindnyájunk gyászárol szólnak. A máramaros-ugoecsi ev. ref. egyházmegye elnöksége, az egyházmegye nevében fájdalommal szívevel tudatják, hogy lelkészi karának egyik legkiválóbb tagja Biró Lajos nagyszöllősi lelkész, tanácsbíró, egyházkerületi képviselő és a máramarosszigeti lyceum igazgató tanácsának tagja. f. évi szeptember 26-án, életének 59-ik évében elhunyt. Temetése Nagyszöllősen 1906. szeptember 28-án délelőtt 10 órakor leend. Kelt Péterfalván és Máramarosszigén, 1906. szeptember 26. — A sárospataki ev. ref. főiskola tanári kara mély fájdalommal jelenti, hogy szeretett kartársa. Dr. Zsindely István jogakadémiai nyilv. rendes tanár, egyetemi magántanár életének 37-ik, buzgó tanári működésének 16-ik évében, hosszu szenvedés után f. hó 23-án reggel fél 6 órakor elhunyt. A kedves halottat, akinek elvesztése főiskolánk súlyos vesztesége f. hó 24-én, hétfőn, d. u. 4 órakor a főiskola udvarán tartandó gyászszertartás után kísérik örök pihenő helyére, a helybeli ref. temetőbe. Sárospatakon, 1906. szeptember 23-án.

Tartalom-jegyzék: Vigasztaló ének. Erdélyi Imre. — A debreceni egyetem. Dr. Jászi Viktor. — Általános gondolatok s a kántori s vallásitanítói állások szervezése. Sinka Lajos. — Tanügy: A felekezeti középiskolai tanárság fizetésének állami kiegészítése. — A kasszánói ref. egyház története. Keresztési Károly. — Ki legyen a behivatalnokok adója?! Nagy Elek. — Dr. Medgyesi Miklós. — Különfélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat

kápláni tanítói állomásra.

A büdszentmihályi ref. Egyháztanács káplántanítói állomásra pályázatot hirdet. Ezen állomás évi jövedelme 1400 korona, mely áll 601 korona 50 fillér készpénz 36 mm. rozs. 1. m m. buza. 9 hold szántó föld. egyharmad hold legelő. tanítványaitól egy-egy csirke. presbyteri gyűlés jegyzőkönyv vezetésért 40 korona és lelkészről 140 korona. Lakszobák az iskolaépületben. Kötelessége: 5-ik és 6-ik fiuosztályok vezetése, lelkészi teendőknél segédkezni: jövőmenő diákok szállással és koszttal ellátása. Az állomás október 15-én foglalandó el. Pályázhatnak IV-ed éves vagy végzett teológusok. Kérvények október 7-ikéig beadandók az Egyházi Elöljárósághoz.

HEGEDÜS ÉS SÁNDOR

előbb László Albert és társa

A tiszántuli egyházkerület főbizományosa

Iskolakönyv és tanszer kereskedésében

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

A közelgő iskolai idény alkalmából legelőnyösebben szerezhetők be mindenféle iskolai könyvek, írószerek és iskolai felszerelések.

Nagy részletes képes árjegyzék ingyen és bérmentve küldetik.

A tanév kezdetével a tankönyv- és tanszer-szükségletek beszerzésére bátrak vagyunk cégünket szives figyelmébe ajánlani.

Magyarország összes felekezeti, községi és állami iskoláiban használt

TANKÖNYVEK

és segédkönyvek állandóan raktáron vannak s így abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy becses rendelését azonnal és a legújabb kiadásban szállíthatjuk.

Czégünk országszerte kiérdemelte a nagyközönség bizalmát s ezentul is pontos, lelkiismeretes és előzékeny kiszolgálással igyekszünk e bizalmat öregbiteni.

Nagy raktárt tartunk különféle református ima- és énekeskönyvekből a legegyszerűbb kötéstől a legdiszesebbig.

Mélyen t. vevőink kényelmére ajánlkozunk **papír, író- és rajzszerek** szállítására is.

A nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által engedélyezett és Magyarország legtekintélyesebb népiskoláiban használatban levő tankönyvkiadványaink teljes jegyzékét kívánatra készséggel megküldjük. — Becses megrendeléseit már most kérjük eszközölni, hogy a nagy munkatorlódás ne akadályozhassa a rendelés gyors elintézését.

Franklin-Társulat

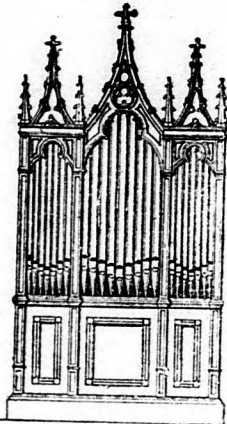
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Ország Sándor

orgona- és hangszergyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1886. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag „renddel“ kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállításon aranyéremmel kitüntetve

azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangu, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebb

orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

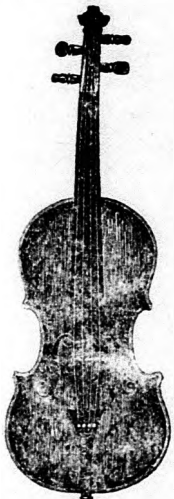
STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

1888 a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb
minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvó-
hangszerek készítésében és javításában.
— **Hangfokozó-gerenda!!** mely által
bármely hegedű, gordonka, melybe az
illetetlik, sokkal jobb, erősebb és lá-
gyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Ke-
zesség minden egyes hangszernél. —
Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.
Régi masterhegedűk vétele és eladása.
Legjobb gyár és raktár. Saját
találománya (Bákóczi) tárogató; általá-
nosan elismert legjobb, mely tökéletes
solo-hangszerré általam konstruáltattam.
Iskolával 35 frttól feljebb. — **Orgona-
harmoniumok.** A gyönyörű hang,
melyet a világhírű legjobb gyártmányu
amerikai rendszernek elmés szerkezete
elővarázsol, önmagának zeng dícséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

*Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű
pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hang-
szernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön,
kivánatra bérmentve küldetik. — Kivétel nagyban és
kicsinyben.*

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több
évi szavatolás mellett
régii harangok újraön-
tésére, valamint új ha-
rangok és teljes ha-
rangcsoportok előre
meghatározott hangok
utáni elkészítésére. Kü-
lönösen ajánlja saját
találománya új mo-
dern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön
a hege-dűéhez hasonló
S alakú nyílásokkal
vannak ellátva és azért
erősebb, terjedelme-
sebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang
hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl
továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok ilyet
nekel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
tatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Amerikai Cottage-szivó légrendszerü

harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

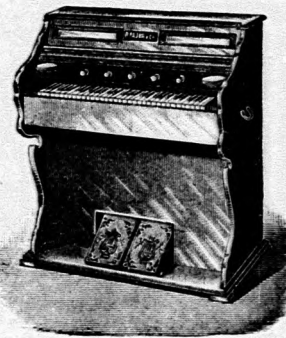
Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól
fölfelé.

Részletfizetések
8 kor.-tól fölfele.

Pianinók.

Képes árjegyzék
ingyen és bérmentve.

= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos
organaméretekkkel, templomok, szemináriumok részére és
mint gyakorló orgonák.

Tanerőknek külön százalék engedmény.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges
fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, né-
hány csepp tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás
szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok
ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla.
Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t,
amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve
Egy üvege ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja
el vele a fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz**
gyógyszertárban Debrecen az Arany egyszaruhoz.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda

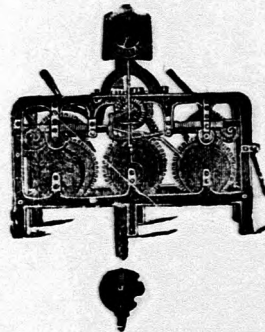
Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Pályázat.

A h.-m.-vásárhelyi ref. egyház a főgimnáziumnál megüresült latin nyelv és történelmi tanári székre pályázatot hirdet, melyre a pályázók képesítettsége szerint — rendes vagy helyettes tanárt választ az egyháztanács.

Csak ref. vallásuak pályázhatnak.

A megválasztandó tanár fizetése lesz 2400 kor. törzsfizetés, 500 kor. lakáspénz, 200 kor. ötöd-éves korpótlék; a helyettes tanáré 1600 kor. törzsfizetés és 200 kor. lakáspénz a gimnáziumi pénztárból évnegyedi előleges részletekben.

A rendes tanár egy évi sikeres működés és kifogástalan magaviselet után állandósíttatik.

Folyamodni lehet a pályázók életkorát, valóságát, végzett tanulmányait, képesítését, katonai szolgálatát bizonyító oklevelek orvosi bizonyítvány — és ha nős az illető: esketési anyakönyvi kivonat alapján, alólirott elnökséghez okt. 7-éig beterjesztendő kérvényben.

A megválasztott tanár kötelezett tagja lesz az országos tanári nyugdíjintézetnek s állomását a választás után azonnal elfoglalni köteles.

Hódmezővásárhely 1906. szeptember 24.

Pap Imre

lelkész, az egyháztanács
elnöke.

Pályázat

tornatanitói állásra.

A békési ev. ref. főgimn. fenntartótestülete pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett tornatanitói állásra. A megválasztandó tornatanító egyelőre helyettes tornatanitói minőségben alkalmaztatik az állás elfoglalásának napjától számított 1600 korona évi fizetéssel.

A békési ev. ref. egyház presbytériumához intézett a vallást, kort, végzett tanulmányokat, képesítést, katonai szolgálati viszonyt igazoló okmányok f. é. okt. 5-ig küldendők a békési ev. ref. főgimn. igazgatóságához.

A megválasztott tornatanító kötelessége a torna tanítása, az összes osztályokban, a játékdélutánok vezetése s esetleg más tantárgy tanítása.

Egyetemi tanulmányokat végzettek előnyben részesülnek.

Csak ev. ref. vallásuak pályázata vétetik figyelembe.

Az állás a meghívás után azonnal elfoglalandó.

Békésen, 1906. szept. 23.

Kecskeméti Ferenc

az igazgatótanács
elnöke.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

♣ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ♣

A járókelőket megálliújtják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legújabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövetekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki-tüntetve látható, a leg-pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPTITOTTY 1845-ben.